

11. Пробийголова Н. В. Тенденції процесу політичної соціалізації молоді в сучасній Україні: дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук: 23.00.02 / Н. В. Пробийголова. – Дніпропетровськ, 2006. – 177 с.
12. Морозова О. О. Особливості формування політичної культури молоді в умовах глобалізації: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук: спец. 23.00.03 «Політична культура та ідеологія» / О. О. Морозова. – К, 2006. – 19 с.
13. Юрій Н. М. Політична соціалізація молоді в умовах трансформації суспільства: аналіз міжнародного і українського досвіду: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук: спец. 23.00.04 «Політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку» / Н. М. Юрій. – Одеса, 2002. – 16 с.
14. Онищук В. Політична орієнтації та політична активність молоді // Молодіжна політика: проблеми і перспективи : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, Дрогобич, 10-11 березня 2006 р. / ДДПУ. – Дрогобич, 2006. – С. 134–136.
15. Загородній Ю. І. Політична соціалізація студентської молоді в Україні: досвід, тенденції, проблеми / Ю. І. Загородній, В. С. Курило, С. В. Савченко. – К. : Генеза, 2004. – 144 с.
Стаття надійшла до редакції 22.03.2011 р.

H. L. Ageeva

THE CHARACTERISTICS OF SOCIAL AND POLITICAL SELF PERCEPTION OF UKRAINIAN YOUTH AS A SEPARATE SOCIALLY DEMOGRAPHIC LAYER IN THE CONTEXT OF THE STATE YOUTH POLITICS: HISTORIOGRAPHY OF THE PROBLEM

The basic literature that characterizes the social and political self perception of the Ukrainian youth as a separate age category has been analyzed. The historiography analysis is presented on such important issues as: demographic problems, connected with Ukrainian youth, determining social orientation and social self being of the youth and the level of political activity of the youth.

Key words: *historiography, state youth policy, socially demographic characteristics, social self perception, value orientations, political activity.*

УДК329.055.4(495)(045)

УДК 329.15(495)

Булик М. В.

КОМУНІСТИЧНА ПАРТІЯ ГРЕЦІЇ (ККЕ) В ПАРТІЙНІЙ СИСТЕМІ СУЧАСНОЇ ГРЕЦІЇ

Досліджено етапи розвитку Комуністичної партії Греції (ККЕ). Розглянуто ідеологічні засади діяльності партії на сучасному етапі та її роль в політичній системі країни. Проаналізовано електоральні перспективи ККЕ в умовах економічної кризи, що охопила Грецію.

Ключові слова: *політична партія, Комуністична партія Греції (ККЕ), політична програма, вибори.*

Сучасна Греція характеризується значною роллю у політичному житті лівих партій та непарламентських угруповань, серед яких найбільш впливовою вважається Комуністична партія Греції (Communist Party of Greece, *Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας*,

ККЕ, КПГ), створена (4) 17 листопада 1918 р. за ініціативи профспілкового діяча Авраама Бенаройа. Аналіз програмних засад ККЕ, історії розвитку та електоральних перспектив дозволить визначити причини збереження популярності комуністів в грецькому суспільстві, а також місце партії в політичній системі країни.

Попередниками ККЕ були невеликі соціалістичні, комуністичні та анархістські угрупування, що склалися переважно з грецьких робітників та концентрувалися в районах країни, де існували промислові підприємства. За результатами установчого з'їзду організації був прийнятий програмний документ «Принципи та платформи СЕКЕ», який засвідчив перевагу в партії прибічників марксизму, ідей класової боротьби та пролетарської революції. Серед короткотермінових завдань СЕКЕ наголошувала на важливості створення загальнонаціональних профспілкових об'єднань, запровадження 8-годинного дня, підвищення зарплатні. Чинником, що безпосередньо вплинув на створення СЕКЕ, на думку сучасних грецьких комуністів, стали події жовтня 1917 р. в Росії і подальше створення Радянської держави [3]. Водночас сам А. Бенаройа був скоріше прихильником ідей австромарксизму та особливої ролі єврейського питання в соціалістичному русі. В партії об'єдналися як прихильники Бенаройа, так і ідей В. Ульянова-Леніна та Л. Троцького, що призвело до ідеологічних зіткнень всередині партії, в яких перемогли прибічники більшовизму.

В листопаді 1924 р. відбувся III, позачерговий, з'їзд партії, на якому вона була перейменована на Комуністичну партію Греції (ККЕ, КПГ). Генеральним секретарем ККЕ був обраний Панделіс Пуліопулос, якому на той сам виповнилося 24 роки. На той час з партії були виключені всі, хто не підтримував ідеї більшовиків, але внутрішньополітична боротьба на цьому не закінчилася. В основі нових протиріч лежали події, пов'язані з політичними процесами в самому СРСР, а саме – протистоянням між Л. Троцьким та Й. Сталіним. Період партійних чвар в ККЕ продовжувався до 1931 р., коли Генеральним секретарем ККЕ був обраний Нікос Захаріадіс, підтриманий Комінтерном та особисто Й. Сталіним. Фактично, з 1931 р. ККЕ знаходилася на позиціях радянського варіанту комунізму, виступаючи союзником КПРС та СРСР в цілому.

Протягом 20-30-х рр. ХХ ст. ККЕ перетворилася на одну з провідних опозиційних партій Греції, що мала потужне парламентське представництво та тісні зв'язки з впливовими профспілковими та громадськими організаціями. Під час Другої світової війни саме

ККЕ сформувала найбільш потужну антифашистську організацію в Греції – Національно-визвольний фронт Греції (ЕАМ), до якого увійшли не лише комуністи, але й прихильники інших політичних сил, що виступали за звільнення країни. В рамках ЕАМ були створені окремі організації, що відповідали за роботу з профспілками, молоддю, пенсіонерами та інвалідами. Вершиною цієї структури стала Національна народно-визвольна армія (ЕЛАС), яка контролювалася грецькою компартією, в 1944 р. налічуючи понад 140 тис. чоловік. Але в подальшому, внаслідок програшу у громадянській війні 1943-1949 рр., ККЕ була виключена з політичного життя Греції на понад чверть століття до 1974 р. В юридичних документах Греції того часу членів ККЕ називали «комуністичними бандитами», а громадянську війну – «війною проти комуністичних банд та злодіїв» [4, с. 213]. Лише в 1989 р. внаслідок участі ККЕ в коаліції з правочентристською «Новою Демократією» були остаточно відмінені репресивні акти по відношенню до комуністів.

Однак, не зважаючи на заборону діяльності ККЕ до середини 70-х рр. ХХ ст., не слід вважати, що комуністи не впливали на політичні події в країні. В 1950 р. був сформований «Демократичний табір», до якого увійшли Союз демократичних лівих на чолі з І. Софьянопулосом, Соціалістична партія – Союз народної демократії А. Сволоса, Партія лівих демократів, яку очолював генерал Н. Грігоріадіс. Всі керівники даних

партій так чи інакше були пов'язані з діяльністю ЕАМ та ЕЛАС, деякі з них підтримували контакти з емігрантськими колами ККЕ. На парламентських виборах 5 березня 1951 р. Демократичний табір отримав 9,7% голосів, провівши до вищого законодавчого органу 18 депутатів. Таким чином, було доведено, що ліві ідеї не втратили популярності, більш того, в умовах перманентної політичної кризи, посилення ролі військових, економічних негараздів кількість їх прихильників збільшувалася. В цілому, на думку автора, політична система Греції в 50 - першій половині 60-х рр. ХХ ст. характеризувалася не стільки ан-тилівими або навіть антимарксистськими тенденціями, скільки неприйняттям саме ККЕ, яка вважалася загрозою національній цілісності країни. Підтвердженням цього може слугувати участь різноманітних лівих партій і блоків у парламентських та місцевих виборах в даний період, деякі з яких слугували легальним прикриттям ККЕ.

Водночас сама ККЕ протягом 1950-1960-х рр. не спромоглася зберегти єдність. Зростали відцентрові процеси між тими комуністами, що перебували на нелегальному становищі в Греції та емігрантами. Після початку періоду «відлиги» в СРСР від влади в ККЕ був відсторонений Н. Захаріадіс. Частина членів ККЕ в самій Греції не змирилася з відмовою ЦК партії від спадщини сталінізму, і вже в 1956 р. з'являються перші групи, що виступали з позицій підтримки ідей маоїзму та критики «радянського ревізіонізму». В 1964 р. вони об'єдналися в Організацію марксистів-ленінців Греції. Це був перший, але не останній розкол ККЕ. Але прибічники маоїзму в Греції також не створили єдиної організації, розбившись на кілька угруповань. Єдність партії була порушена також в лютому 1968 р. під час XII пленуму ККЕ в Будапешті. Приводом до цього стало вторгнення військ Організації Варшавського договору до Чехословаччини, хоча протиріччя всередині партії назрівали давно. Помірковано налаштовані члени бюро ЦК ККЕ Д. Парцалідіс, П. Дімітріу, Х. Дракопулос разом з прибічниками вимагали незалежності партії щодо керівництва КПРС, перегляду програмних положень організації і переходу на позиції, близькі до єврокомунізму. Наслідком цього стала поява Комуністичної партії Греції (внутрішньої) (*Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας Εσωτερικού*, ККЕ *Εσωτερικού*, ККЕ (внутрішня), КПГ (внутрішня)). Така назва повинна була підкреслювати виключно грецький характер походження, незалежність щодо інших країн.

Події липня 1974 р., що призвели до падіння диктатури, вплинули і на становище компартії Греції. Після створення цивільного уряду К. Караманліс, посиляючись на роль ККЕ в боротьбі проти «чорних полковників», 28 вересня 1974 р. відмінив дію закону про заборону ККЕ від 27 грудня 1947 р. [5, 186]. Таким чином, було вирішено питання про легалізацію компартії, яке загострювало політичну ситуацію в Греції на протязі 1949-1967 рр. З іншого боку, Караманліс намагався послабити позиції Всегрецького соціалістичного руху (ПАСОК), який тепер не міг претендувати на весь лівий електорат країни. На виборах 17 листопада 1974 р. ККЕ виступила в союзі з іншими силами лівого спрямування: ККЕ (внутрішньою) та окремими діями ЕДА, сформувавши блок «Об'єднані ліві». На чолі блоку став Х. Флоракіс, який був обраний Генеральним секретарем ККЕ. Передвиборча програма блоку передбачала повну дехунтизацію та демократизацію країни, визнання руху Опору, повернення політичних емігрантів, ліквідацію місцевих та транснаціональних монополій в Греції, врегулювання кіпрської проблеми на основі рішень ООН, закриття іноземних військових баз, повний вихід з НАТО, обмеження участі в процесі європейської інтеграції та посилення зв'язків з соціалістичними країнами. Внаслідок виборів «Об'єднані ліві» отримали 9,5% голосів, зайнявши четверте місце та провівши до парламенту 8 депутатів, серед яких 5 були від ККЕ [7]. Результати парламентських виборів в 1977 р. довели більшу популярність ККЕ, за яку проголосувало 9,4% електорату. Завдяки цьому до парламенту потрапили 11 депутатів-комуністів.

Ще одним результатом виборів 1977 р. стало перетворення ККЕ на один з основних елементів грецької політики. Партія отримала стабільну електоральну базу, свого виборця. ККЕ в сучасній Греції не має практичних шансів перемогти на виборах та сформувати уряд самостійно, але, з іншого боку, як вже зазначалося раніше, в грецькій парламентській традиції випадки блокування партій, що окремо пройшли до парламенту доволі рідкі. Але, не зважаючи на це, ККЕ відіграє важливу роль якраз як парламентська опозиція, слідкуючи за всіма кроками уряду та даючи їм альтернативну оцінку. Партія відзначається міцними позиціями в профспілковому русі, зв'язки з яким беруть свій початок ще з часів СЕКЕ і приймає активну участь у страйковому русі. Підтвердженням нового статусу ККЕ стали вибори до парламенту в 1981 р., за результатами яких комуністи отримали 10,9%, або 13 депутатських місць, підтвердивши свій статус третьої за впливовістю політичної сили Греції. Загалом 1980-і рр. можна вважати періодом розквіту ККЕ. На парламентських виборах 1985 р. комуністи отримали 9,9% голосів, зберігши за собою 12 депутатських місць, а під час політичної кризи 1989-1990 р. спромоглися навіть створити технічний уряд з НД в якості учасника блоку «Коаліція лівих та прогресу» (*Συνασπισμός της Αριστεράς και της Προόδου, Συνασπισμός*, Бупазрізшоз, ΣΥΝ, ΕΥΝ, СИН, КЛП). Це сталося завдяки отриманню на виборах в червні 1989 р. 13,1% голосів виборців та обранню до парламенту 28 депутатів, серед яких частка комуністів склала понад 78% [7].

В свою чергу, 1990-ті рр. для ККЕ стали періодом поступової втрати популярності серед населення Греції, не перевищуючи 6% голосів виборців. На це, насамперед, вплинула ліквідація СРСР та соціалістичних режимів в країнах Центральної та Південної Європи, що зумовило кризу комуністичного руху загалом. Крім того, на виборця вплинули чвари в самій ККЕ, пов'язані з прагненням частини керівництва партії перейти на позиції єврокомунізму, або навіть соціал-демократії, відмовившись від марксистської ідеології. В 1991 р. відбулися два позачергові з'їзди ККЕ, на яких розгорнулася боротьба між прихильниками модернізації партії та консерваторами. На ХІУ-му з'їзді ККЕ, який відбувся в грудні 1991 р., Генеральним секретарем ККЕ була обрана Алека Папаріга, яка орієнтувалася на ортодоксальний марксизм [1]. Однак, не зважаючи на кризу комуністичного руху, ККЕ зберегла представництво в грецькому національному та Європейському парламентах, не втративши базовий електорат, який в основному складається з робітників столичного регіону та селян віддалених островів.

На парламентських виборах 2004 р. ККЕ отримала 5,89% голосів, створивши в парламенті власну фракцію з 12 депутатів [8]. В регіональному плані основна частина прибічників ККЕ зосереджена навколо Афін, Пірею та Салонік, на Іонічних та Північних Егейських островах. Найвищі показники підтримки компартії Греції були зафіксовані на островах Самос – 18,1%, Керкіра – 14,89%, Лесбос – 13,99% та II територіальному окрузі Пірею – 14,55% відповідно [8]. Таким чином, підтверджується теза про те, що базовий електорат комуністи мають серед робітників, зокрема, докерів і острівних селян, що досі, переважно, займаються натуральним господарством. В 2007 р. на позачергових виборах їм вдалося значно покращити свої позиції, збільшивши рівень електоральної підтримки до 8,15% або 22 депутатів в парламенті [9].

Причини такого успіху, на думку автора, полягають не лише у вдалій передвиборчій агітації комуністів, які зосередилися на критиці уряду К. Караманліса за неспроможність ефективно боротися з масовими підпалами лісів, а також політику, спрямовану на приватизацію земельних ресурсів, зокрема, лісів, перетворення їх на об'єкт продажу. При цьому ККЕ наголошувала на тому, що між НД та ПАСОК не має принципової різниці, оскільки обидві партії виступають за розвиток приватної власності на землю. Цікаво, що риторика ККЕ опосередковано працювала на інтереси Нової Демократії, оскільки її основним об'єктом був електорат, що хитався в своїх симпатіях між ПАСОК, СИРІЗА та ККЕ. Ще однією причиною успіху комуністів стали

обопільні звинувачення двох провідних партій Греції в корупції та нездатності керувати країною, що також негативно діяло на політично нестабільний електорат.

На сучасному етапі ККЕ керується програмою, прийнятою на XV з'їзді ККЕ в травні 1996 р. [3]. Відповідно до неї сучасна ситуація в світі та, зокрема, в Греції оцінюється як криза капіталізму, його історичний кінець. Даний висновок робиться на основі того, що сучасний економічний розвиток характеризується стадією державно-монополістичного капіталізму, який веде боротьбу за перерозподіл світу, утворення «нового світового порядку». Проявами є кризи є експлуатація невеликою групою капіталістично-розвинених держав всіх інших країн світу; створенням міжнародних організацій, які служать інтересам монополій, серед таких, зокрема, називають ООН, СОТ, МВФ, ОЕСР; збільшення кількості бідняків, безробітних, криза традиційних цінностей, торгівля знаннями, культурними надбаннями; зростання ролі сфери обслуговування на протигагу зменшенню частки промисловості в національній економіці Греції.

Виходячи з вищеперерахованого, ККЕ пропонує власний шлях розвитку Греції – перетворення її на соціалістичну державу як етапу на шляху до комунізму. На першому місці серед вимог стоїть звільнення країни від пут Європейського Союзу, що розглядається як основна передумова ефективного розвитку Греції, реалізації її потенціалу. Цікаво, що при цьому, на відміну, від вимоги негайного виходу з НАТО формулювання розриву відносин з ЄС менш чітке. Критика ЄС базується на негативному ставленні до ідей утворення наднаціональних органів влади, можливості втручання організації у внутрішні справи своїх членів не лише їх політичними та військовими методами. ККЕ звинувачує структури ЄС в намаганні поділити робочий час працівників на активний та пасивний з, відповідно, переходом на неоплату останнього; подальшому звуженні системи соціального страхування, пенсійного забезпечення; активному використанні міграційних потоків до країн ЄС з метою найму дешевої робочої сили. Особливій критиці піддаються плани ЄК щодо перегляду єдиної аграрної політики, зниженні видатків бюджету ЕС на сільське господарство, відмові підтримки середніх та дрібних господарств, підтримці використання генномодифікованих культур. Відкидаючи принципи, на яких існує ЄС, ККЕ не відмовляється від ідеї союзу європейських народів, який бачить на засадах соціалізму марксистського спрямування, інтеграції народного господарства країн континенту, відмови від диктату найбільших його держав [2].

Традиційною для комуністів є особлива увага до соціальної сфери. ККЕ пропонує посилити боротьбу з безробіттям, запровадити автоматичну індексацію заробітної платні, пенсій, допомоги з безробіття у відповідності до рівня інфляції. Важливим пунктом програми партії є ліквідація різниці в оплаті праці у відповідності до статевої, вікової ознак, а також вирівнювання зарплатні греків та робочих-мігрантів. Наступною вимогою ККЕ є посилення державного сектору економіки, насамперед, в стратегічно важливих галузях економіки: енергетиці, банківській сфері, здобичі корисних копалин, транспорті та сфері впровадження нових технологій. На думку комуністів, необхідно передати під контроль держави всі основні служби соціальної політики, а в перспективі повністю ліквідувати приватні медичні заклади та компанії соціального страхування.

В державному управлінні комуністи вимагають продовжити політику демократизації збройних сил та спецслужб, зокрема, запровадити профспілки; посилити самостійність місцевих органів самоуправління, основною загрозою яким комуністи бачать директиви Європейської Комісії та національного уряду. Традиційно ККЕ виступає за повне відокремлення церкви від держави, а також за посилення ролі держаних ЗМІ, які повинні формувати інформаційну політику в країні.

Економічна криза, що охопила Грецію в 2008 р., активізація протестного руху не призвели до значного збільшення електоральної підтримки ККЕ. Навпаки результати

позачергових парламентських виборів 2009 р. показали зменшення рівня підтримки комуністів. Якщо на виборах 2007 р. за ККЕ проголосувало 8,15% виборців, то в 2009 р. – 7,54% [6]. Дані результати з одного боку говорять про досить стабільну підтримку з боку базового електорату, а з іншого, невідповідність гасел ККЕ прагненням радикально налаштованої частини суспільства, зокрема, молоді, яка надає перевагу позапарламентським силам, зокрема, антиглобалістам та анархістам. В цілому слід відзначити, що протягом існування ККЕ зуміла зайняти власну електоральну нішу, спираючись на селянство віддалених регіонів та частину робітників. Водночас партія змушена шукати відповіді на ті виклики, що постають перед Грецією на сучасному етапі, що в свою чергу, вимагає від неї перегляду окремих положень політичної програми та залучення до своєї діяльності представників молоді та середнього класу. Фактично, на сьогодні перед ККЕ два шляхи: або запропонувати власний шлях розвитку Греції в умовах економічної кризи, або зосередитися на безкомпромісній критиці всіх починань уряду, не зважаючи на те, хто ним керуватиме. Це не дасть змоги отримати перемогу на виборах, але забезпечить частину голосів протестного електорату, достатню для проходження до парламенту.

Список використаної літератури

1. Европа глазами коммуниста [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.kke.gr/kke_ru.html. – Название с экрана.
2. Европейское капиталистическое объединение и его роль в международных событиях. Альтернативное предложение коммунистов [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.kke.gr/kke_ru.html. – Название с экрана.
3. Программа Коммунистической партии Греции [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.kke.gr/cpg/doc_ru/programma/programma.html. – Название с экрана.
4. Улунян Ар. А. Политическая история современной Греции. Конец XVIII в. – 90-е гг. XX в. Курс лекций / Ар. А. Улунян. – М. : ИВИ РАН, 1998. – 331 с.
5. Clogg R. A short history of modern Greece / R. Clogg. – Cambridge, New York : Cambridge University Press, 1986. – 244 p.
6. Greece: Parliamentary Election 2009 [Electronic resource]. – Mode of access : http://eed.nsd.uib.no/webview/index.jsp?study=http%3A%2F%2F129.177.90.166%3A80%2Fobj%2Fstudy%2FGRPA2009_Display&mode=cube&v=2&cube=http%3A%2F%2F129.177.90.166%3A80%2Fobj%2Fcube%2FGRPA2009_Display_C1&top=yes. – Title from the screen.
7. Lyrantzis Ch., Nikolakopoulos E. Political System and Elections in Greece [Electronic resource] / Ch. Lyrantzis, E. Nikolakopoulos. – Mode of access : http://www.video.minpress.gr/.../aboutgreece/aboutgreece_political_system.pdf. – Title from the screen.
8. National Elections Results 2004 [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.ypes.gr/en/Elections/NationalElections/Results/nationallecures2004>. – Title from the screen.
9. National Elections Results 2007 [Electronic resource]. – Mode of access : http://ekloges-prev.singularlogic.eu/v2007/pages_en/index.html. – Title from the screen. Стаття надійшла до редакції 7.09.2011 р.

M. V. Bulik

COMMUNIST PARTY OF GREECE (KKE) IN THE PARTY SYSTEM OF CONTEMPORARY GREECE

In the article the stages of development of Communist Party of Greece are researched. Ideological basics of party's activity at modern stage and it's role in political system of the country are considered. Electoral perspectives of Communist Party of Greece in the conditions of economical crisis, with which was faced Greece, are analyzed.

Key words: political party, Communistic Party of Greece, political program, elections.

УДК323.22/.28

О. О. Черепченко

ОБ'ЄКТИВНІ ФАКТОРИ СТАНОВЛЕННЯ ТА ТРАНСФОРМАЦІЇ ПОЛІТИЧНИХ РЕЖИМІВ

Політичний режим детермінується економічними можливостями суспільства, що обумовлені модерністю суспільств та політичної системи, яка генерує легітимність самого режиму. В межах теорії систем така залежність значною мірою нівелює суб'єктивні чинники та навіть політичну культуру і спрямовує трансформації політичного режиму.

Ключові слова: *політичний режим, модернізація, політична культура, легітимність, суб'єктивні та об'єктивні чинники політичного процесу.*

Аналізуючи взаємодію модернізації та демократії, як відомо, дослідники не дійшли певних, науково обґрунтованих висновків. Зберігається невизначеність в тому якою мірою тип політичного режиму корелює з розвитком соціально-економічних, політичних інститутів та систем [13, с. 54-55]. Однак питання залишається надзвичайно важливим в теоретичній площині та має безпосередній вплив на практичну внутрішню політику окремих держав та функціонування міжнародної політичної та економічної систем взагалі.

На нашу думку, для досягнення більшої певності в питанні кореляції між типом політичного режиму та соціально-економічними показниками необхідно змінити напрямок та послідовність постановки самого питання. Ми вважаємо, що ключовим є не питання про те, чи стимулює демократичний, або авторитарний політичний режим розвиток, а в тому, як розвиток суспільства формує тип відносин між владою та суспільством, тобто політичний режим.

Сама постановка питання не є новою, концептуально вона закладається в ідеї політичної системи що була запропонована Д. Істоном – конфігурація політичної системи залежить від середовища в якому вона функціонує. Автор також стверджує що зі змінами в середовищі система, задля збереження, здатна до любых трансформацій [19, с. 182-190]. Тобто, політична система може змінюватися нормативно та інституційно вслід за змінами всередині суспільства та на міжнародній арені, а значить зміни в соціально-економічних і культурних сферах мають призводити до зміни і одного з найважливіших параметрів політичної системи – політичному режимі. Ще детальніше це питання розглядав К. Маркс кажучи про економіку, як базис – сферу задоволення об'єктивних потреб людства в предметах, що необхідні для існування як окремого індивіда, так і людських спільнот. Важливим є і той фактор що, за К. Марксом тип економіки обумовлює пропорції розподілу національного доходу [12, с. 73]. Кожна трансформація способу виробництва призводить до трансформації соціальних, політичних, культурних та усіх інших інститутів суспільства [20, с. 143]. Таким чином, економічне середовище детермінує політичну систему, а значить і тип політичного режиму викликаючи народження певних типів режиму та трансформацій з одного в інший.

Дарендорф, не погоджуючись із Марксом в багатьох з наведених аргументів, однак, також приходить до думки про економічні трансформації, що детермінують соціально політичні зміни, які неминуче виливаються у трансформацію політичної